

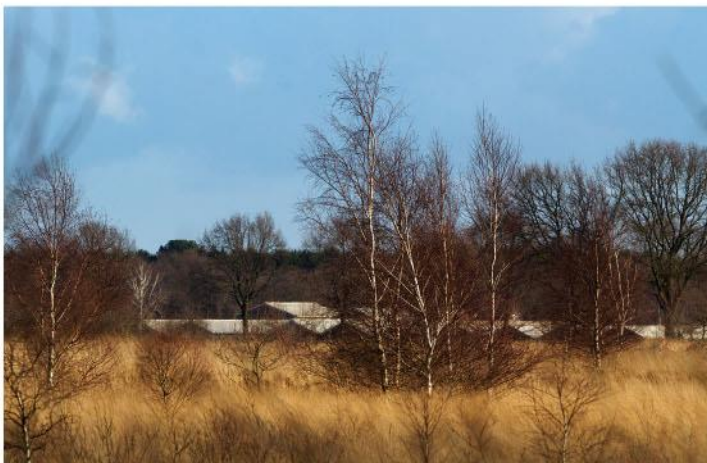

Commissie voor de
milieueffectrapportage

NeuConnect hoogspanningsverbinding

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

23 april 2019 / projectnummer: 3376

1 Hoofdpunten van het milieueffectrapport (MER)

NeuConnect Great Britain Limited (NCGBL) wil een elektriciteitsverbinding aanleggen tussen Groot-Brittannië en Duitsland door het Nederlandse deel van de Noordzee. Voor het besluit hierover wordt milieueffectrapport (MER) opgesteld. De minister van Infrastructuur en Waterstaat heeft de Commissie gevraagd nu eerst te adviseren over de inhoud van het nog op te stellen MER.

Om het mogelijk te maken dat de minister het milieubelang straks volwaardig kan meewegen bij haar besluit, is het essentieel dat het MER straks in ieder geval onderstaande informatie bevat:

- beschrijf in het MER tenminste één alternatief waarbij de waarden van het Natura 2000-gebied 'Friese Front' worden ontzien;
- een beschrijving van de gevolgen voor:
  - het Natura 2000-gebied 'Friese Front' en het natuurgebied 'de Bruine bank' dat op de nominatie staat om aangewezen te worden als Natura 2000-gebied;
  - (toekomstige) bodembeschermingsgebieden;
  - beschermde soorten en de soorten waarvan deze soorten afhankelijk zijn;
- inzicht in de mogelijke maatregelen om effecten op natuur te voorkomen;
- inzicht in de risico's op blootlegging en beschadiging van de kabel, mogelijke maatregelen om deze risico's te beheersen en de milieueffecten van deze maatregelen;
- tijdelijke effecten van de werkzaamheden op het vrijkomen van sediment;
- de omvang van magnetische en (geïnduceerde) elektrische velden en de eventuele gevolgen hiervan op het aanwezige leven in zee.

Figuur 1 Een mogelijke route voor de NeuConnect Hoogspanningsverbinding. In groen de grenzen van de Exclusief Economische zones. Bron: MER.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie bouwt in haar advies voort op de “Notitie Reikwijdte en Detailniveau” (NRD). Omdat deze op tal van punten al volledig en gedetailleerd is uitgewerkt, komt slechts een beperkt aantal te onderzoeken aspecten in dit advies aan de orde.

Achtergrond

NeuConnect Great Britain Limited (NCGBL), een consortium van Meridiam SAS, Allianz Capital Partners, Kansai Electric Power Company en Greenage Power, wil een elektriciteitsverbinding aanleggen tussen Groot-Brittannië en Duitsland. Het doel is om twee van de grootste energiemarkten in Europa met elkaar te verbinden. Omdat het voorgestelde kabeltracé de Nederlandse Exclusieve Economische Zone (NEEZ) doorkruist, zijn vergunningen van de Nederlandse overheid vereist, waaronder een Watervergunning. Ter onderbouwing van een besluit over die vergunningen wordt een project-MER opgesteld. De Minister van Infrastructuur en Waterstaat (gedelegeerd aan Rijkswaterstaat) is bevoegd gezag voor de vergunningenprocedures.

Waarom een advies?

Aan het realiseren én plannen van activiteiten met grote milieugevolgen is de verplichting verbonden om eerst een MER op te stellen. In dit geval betreft het een grensoverschrijdende hoogspanningsverbinding.

De onafhankelijke Commissie m.e.r. is bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. De Commissie schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval Rijkswaterstaat namens en de minister van Infrastructuur en Waterstaat – besluit over de vergunning voor de NeuConnect hoogspanningsverbinding.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt door nummer [3376](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Doel, kader en besluiten

2.1 Doel

Het voornemen betreft de realisatie van een hoogspanningsverbinding met een spanning van 500 kilovolt (kV), een capaciteit van 1400 MW en een lengte van om en nabij 700 km, die de uitwisseling van elektriciteit tussen Duitsland (via Fedderwarden) en het Verenigd Koninkrijk (via Isle of Grain) mogelijk moet maken. De voorgestelde route doorkruist daarbij ook de exclusieve economische zone van Nederland (NEEZ). Er wordt gebruik gemaakt van een gelijkstroomverbinding met retourkabel.

In paragraaf 1.2 van de NRD is het belang van de kabelverbinding beschreven. Werk deze informatie verder uit in het MER en besteed daarbij zowel aandacht aan de te behalen economische doelen als aan de beoogde milieuvoordelen (zoals reductie van de CO₂-uitstoot). Maak ook inzichtelijk hoe het voornemen bijdraagt aan de groei van duurzame energieproductie.¹ Maak dit zo concreet mogelijk, zodat de voordelen van het project (zoals duurzame energieproductie) tegen de nadelen (zoals schade aan de natuur) kunnen worden afgewogen.

2.2 Beleidskader en besluiten

Beleidskader

In hoofdstuk 3 van de NRD zijn de relevante Europese en Nederlandse beleids- en wettelijke kaders opgesomd. Voor de KRM zijn de 11 descriptorren van belang, in het bijzonder 1) biodiversiteit, 4) voedselwebben, 6) bodemintegriteit en 11) energietoevoer, waaronder onderwatergeluid.

Het OSPAR-verdrag en de ASCOBANS-overeenkomst staan wel genoemd in de NRD. Werk de betekenis daarvan voor dit project in het MER verder uit.

Daarnaast moet het voornemen voldoen aan de kaders uit het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. Ga in het MER in op de kaders uit andere landen voor zover ze randvoorwaarden en beperkingen opleveren voor het deel van het tracé in de NEEZ.

Besluiten

De m.e.r.-procedure wordt voor het Nederlandse deel van het voornemen doorlopen voor de Waterwetvergunning. Ga in op de procedurele afstemming, zowel voor de vergunningen die in Nederland moeten worden verleend als voor de besluitvorming over het totale tracé. Geef aan:

- welke besluiten in de drie betrokken landen moeten worden genomen, wat hun relatie is met de m.e.r.-procedure en hoe de onderlinge afstemming plaatsvindt;
- wat onzekerheden zijn in het proces van besluitvorming;
- wie voor de diverse besluiten het bevoegde gezag is en wat globaal de tijdsplanning is.

---

¹ Leg daarnaast kort uit waarom het niet logisch is aan te sluiten bij windparken op zee die mogelijk op korte afstand gepasseerd worden.

3 Alternatieven voor het voornemen

3.1 Tracé-alternatieven

De NRD kondigt nu aan dat alleen het voorkeursalternatief wordt uitgewerkt in het MER. Andere alternatieven vallen direct af. Het is voor het MER van belang een gelijkwaardige uitwerking van reële alternatieven op te nemen, en zo milieuoverwegingen inzichtelijk te maken. Bij de vaststelling van het voorkeursalternatief kunnen kosten of kosteneffectiviteit uiteraard wel een rol spelen, maar dit vindt plaats nadat het MER af is. De milieu-informatie over de alternatieven kan dan meewegen bij het besluit voor een voorkeursalternatief.

Geef in het MER aan:

- hoe de onderzochte alternatieven tot stand zijn gekomen;
- welke criteria zijn gehanteerd om de tracé-opties te beoordelen;
- welke afwegingen hebben geleid tot de selectie van het voorkeursalternatief waarvoor nu een project-MER wordt opgesteld en vooral welke milieuargumenten daarbij hebben gespeeld.

3.1.1 Scenario's tracering Duitsland

In de NRD is aangegeven dat nog geen volledige zekerheid is over de Duitse tracering. Mocht deze onzekerheid nog blijven bestaan, werk dan voor de Nederlandse alternatieven twee (of waar nodig meerdere) scenario's uit voor de verschillen in aansluitingspunt met het Duitse deel van het tracé.

3.2 Alternatief voor het Friese Front

Wat is het Friese Front?

Het Friese Front is de overgangszone tussen de ondiepe zuidelijke en de diepe centrale Noordzee. In het zuiden is sprake van ondiep kustwater dat gedurende het hele jaar gemengd is. In het noorden bevindt zich een watermassa die afkomstig is van de Britse kust en daarin treedt stratificatie op. Het grensgebied vormt een zogenaamd 'front' waaraan het gebied haar naam dankt. In dit frontgebied treedt verrijking op van het water- en bodemleven.

Natura 2000-gebied

Het ondiepe deel van de zeebodem is zandig en het diepe deel is slibrijk. De overgang van zand naar slib is een relatief smalle zone binnen het Natura 2000-gebied en wordt gekarakteriseerd door een bentische zonering van soorten. Het gebied geldt hierdoor als een belangrijk foerageergebied voor vogels. Op 27 mei 2016 is het Friese Front aangewezen als Natura 2000-gebied in het kader van de Europese Vogelrichtlijn. De aanwijzing is gebaseerd op de betekenis voor de zeekoet, die hier in aantallen van groot internationaal belang voorkomen. Ruiende (van verenkleed wisselende) volwassen vogels zwemmen in de zomer vanuit de Britse broedkolonies met hun nog niet vliegvlugge jongen naar het Friese Front.

Deze jonge vogels zijn bijzonder kwetsbaar^{2,3}. In het Friese Front is uitsluitend een instandhoudingsdoelstelling voor de Zeekoet geformuleerd (behoud omvang en kwaliteit leefgebied).

Wel is het zo dat het front zich niet elk jaar op precies dezelfde locatie manifesteert, zodat natuurwaarden, die ook van belang kunnen zijn voor de beschermde zeekoet, zich niet geheel beperken tot uitsluitend de smalle overgang van zand naar slib. Het is vanwege het bijzondere karakter van het bodemleven dat binnen de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) is voorgesteld om een deel van het Friese Front en een gebied dat daaraan grenst in te richten als bodembeschermingsgebied.⁴

Alternatief voor Friese Front

Beschrijf daarom in het MER tenminste één alternatief waarbij de waarden van het Natura 2000-gebied het Friese Front wordt ontzien. Hierbij is te denken aan:

- een tracéalternatief die buiten het Friese Front gaat;
  - alternatieven waarbij alleen werkzaamheden plaatsvinden in de periode februari-juni en waarin maximaal maatregelen worden genomen om te bodemberoering te minimaliseren.
- Onderbouw de gekozen uitwerking grondig. Ga hierbij in op de aanwezige natuurwaarden, hun staat van instandhouding, trends en de meest recente literatuur.

3.3 Uitvoeringsalternatieven en varianten

De uitvoeringsalternatieven voor het voornemen moeten in het MER worden beschreven voor zover relevant voor de beoordeling van de milieueffecten en op een detailniveau dat aansluit bij de te nemen besluiten. De uitvoeringsalternatieven dienen zich te richten op:

- de mogelijke aanlegmethoden zoals beschreven in tabel 2 van de NRD;
- de technische overwegingen bij de diepteligging van en de afstand tussen beide kabels.

Besteed in het MER per alternatief expliciet aandacht aan de volgende aspecten:

- de risico's verbonden aan het kruisen van pijpleidingen en kabels en hoe hiermee wordt omgegaan;
- inzicht in een veilige diepteligging, met mogelijke maatregelen om (de kans op) schade aan de kabel, zoals door bodemberoerende visserij of noodankers, of blootlegging door erosie of de mobiliteit van zandgolven, te voorkomen;
- tijdelijke en permanente voorzieningen om de kabel in zee aan te leggen en te onderhouden;

---

² Lindeboom H.J., Geurts van Kessel J. & Berkenbosch L. 2005. Gebieden met bijzondere ecologische waarden op het Nederlands Continentaal Plat. Rapport RIKZ/2005.008, Alterra Rapport nr. 1109.

³ In begin 2019 zijn ca. 20.000 Zeekoeten ten noorden van de Waddeneilanden gestorven. Een meerderheid (68%) van de onderzochte dode zeekoeten bleken vogels van een half jaar oud: het waren vooral de kuikens, die hun leven met een slechte start waren begonnen. Sterfte van jonge vogels is altijd relatief hoog, maar eenmaal volwassen zeekoeten leven lang en broeden vele jaren achtereen (zie Leopold M. et al. 2019. De Zee en de zeekoet: een onderzoek naar de doodsoorzaak en de herkomst van de zeekoeten die massaal strandden op de Nederlandse kust in januari/februari 2019. Wageningen University & Research rapport C026/19).

⁴ In het gebied wordt een beperking voor bodemberoerende visserij voorzien. Zie kamerbrief van 14 december 2018, kamerstuk 32670 nr. 142, TK 2018-2019: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33450-49.html>.

- mogelijkheden om het voornemen vanuit milieuoogpunt te optimaliseren. Maak daarbij gebruik van de ervaringen die zijn opgedaan met andere kabelverbindingen en verwijs in het MER naar gebruikte ervaringsgegevens.

3.4 Varianten natuurwaarden

De Noordzee is geen homogeen gebied. De Noordzee kent zeer diverse natuurwaarden, waarbij sommige locaties 'hotspots' van biodiversiteit zijn.⁵ Een aantal gebieden horen hier zeker toe, zoals de 'Borkumse Stenen', 'het Friese Front' en 'de Bruine Bank' als 'gebied met bijzondere ecologische waarde' (Lindeboom et al. 2005). Ook buiten deze gebieden zijn ecologische waarden aanwezig.

De Commissie adviseert voor zowel de kabeltracés door het Friese Front als die daarbuiten varianten te ontwikkelen die rekening houden met bovengenoemde aspecten. Gebruik onderzoeksgegevens en waar nodig eigen veldwerkgegevens⁶ over de aanwezige beschermde en niet beschermde natuurwaarden om voor de alternatieven varianten te ontwikkelen om de aanwezige natuurwaarden te ontzien.

4 Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Algemeen

Houd bij het beschrijven van de milieugevolgen de volgende algemene aandachtspunten in acht:

- beschrijf de ernst van een effect in termen van aard, omvang, tijdsduur, reikwijdte, omkeerbaarheid, mitigeerbaarheid en/of compenseerbaarheid;
- vermeld de onzekerheden en onnauwkeurigheden in de gebruikte gegevens en in de methoden voor de bepaling van de effecten. Ga in op hun betekenis voor de effectbeoordeling en voor het onderscheid tussen alternatieven. Doe dit vooral voor milieugevolgen die bij het besluit over het voornemen een belangrijke rol spelen;
- maak de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald controleerbaar door gebruikte gegevens in bijlagen op te nemen of eenduidig te verwijzen naar redelijkerwijs beschikbaar achtergrondmateriaal;
- besteed vooral aandacht aan die effecten die per alternatief verschillen en/of die grensen streefwaarden (bijna) overschrijden.

Het is belangrijk dat de milieueffecten van het totale voornemen inzichtelijk worden gemaakt. Dit betekent dat in het MER met de effectbeschrijving voor de NEEZ ook een hoofdstuk aan de cumulatieve effecten van het totale voornemen gewijd moet zijn.

⁵ Tricas T & Gill AB. 2011. Effects of EMFs from Undersea Power Cables on Elasmobranchs and Other Marine Species. US Dept of the Interior, Bureau of Ocean Energy Management, Regulation, and Enforcement, Pacific OCS Region, Camarillo, CA. OCS Study BOEMRE 2011-09.

⁶ Bevoegd gezag heeft aangegeven dat voor het tracé een survey uitgevoerd zal worden waarbij ook ecologische waarden worden meegenomen.

Tabel 7 van de NRD geeft een duidelijk overzicht van de (milieu)effecten die in het MER zullen worden beschreven en beschrijft het scoringsstelsel. Gegeven de onzekerheden in de te verwachten milieueffecten is, naar het oordeel van de Commissie, een scoringsstelsel met een vijfpuntsschaal voldoende informatief en nauwkeurig. Geef duidelijk aan of de scores tot stand komen mét of zonder het meenemen van mitigerende maatregelen.

Ontmanteling

Ga in het MER globaal in op de milieueffecten van de opties voor het einde van de levensduur van het project:

- verwijdering;
- het laten liggen van de kabel die buiten functie is.

4.2 Verstoring van de bodem en vertroebeling

Tijdens het aanleggen van de kabels wordt de bodem verstoord door ankers en het ingraven van de kabels en neemt de hoeveelheid zwevend materiaal toe. Of dat leidt tot effecten op de natuur, is afhankelijk van de omvang van de verstoring.⁷ Geef aan of is uit te sluiten dat een dergelijke situatie zich voordoet. Is dat niet uit te sluiten, ga dan meer in detail in op de duur en omvang van de wijzigingen in de hoeveelheid zwevend materiaal.

4.3 Natuur

De NRD geeft al een goed beeld van de effecten die in de aanleg- of exploitatiefase kunnen optreden en die dus in het MER moeten worden beschreven. De Commissie heeft aanvullende opmerkingen over de beschrijving van de gevolgen voor beschermde gebieden of soorten.

Gevolgen voor (toekomstige) Natura 2000-gebieden

De Commissie heeft uit een gesprek⁸ met bevoegd gezag en initiatiefnemers begrepen dat de gevolgen voor Natura 2000-gebieden in een Passende beoordeling worden onderzocht. Als mitigerende maatregelen in de effectbeoordeling worden betrokken dan dient dat in een Passende beoordeling te gebeuren. Vanwege mogelijke externe werking dient naast de (cumulatieve) gevolgen ook rekening te worden gehouden met het toekomstige Natura 2000-gebied Bruine Bank, en indien relevant ook met het Duitse Natura 2000-gebied Borkum Riffgrund.⁹ De Commissie adviseert de Passende beoordeling duidelijk herkenbaar op te nemen in het MER.

Bodembeschermingsgebieden en mogelijk ecologische waardevolle gebieden

In de Beleidsnota Noordzee 2016–2021 zijn zoekgebieden aangewezen voor extra bodembeschermende maatregelen bij het Friese Front en de Centrale Oestergronden. Ook zijn hierin mogelijk ecologisch waardevolle gebieden aangewezen (Bruine Bank en Borkumse

---

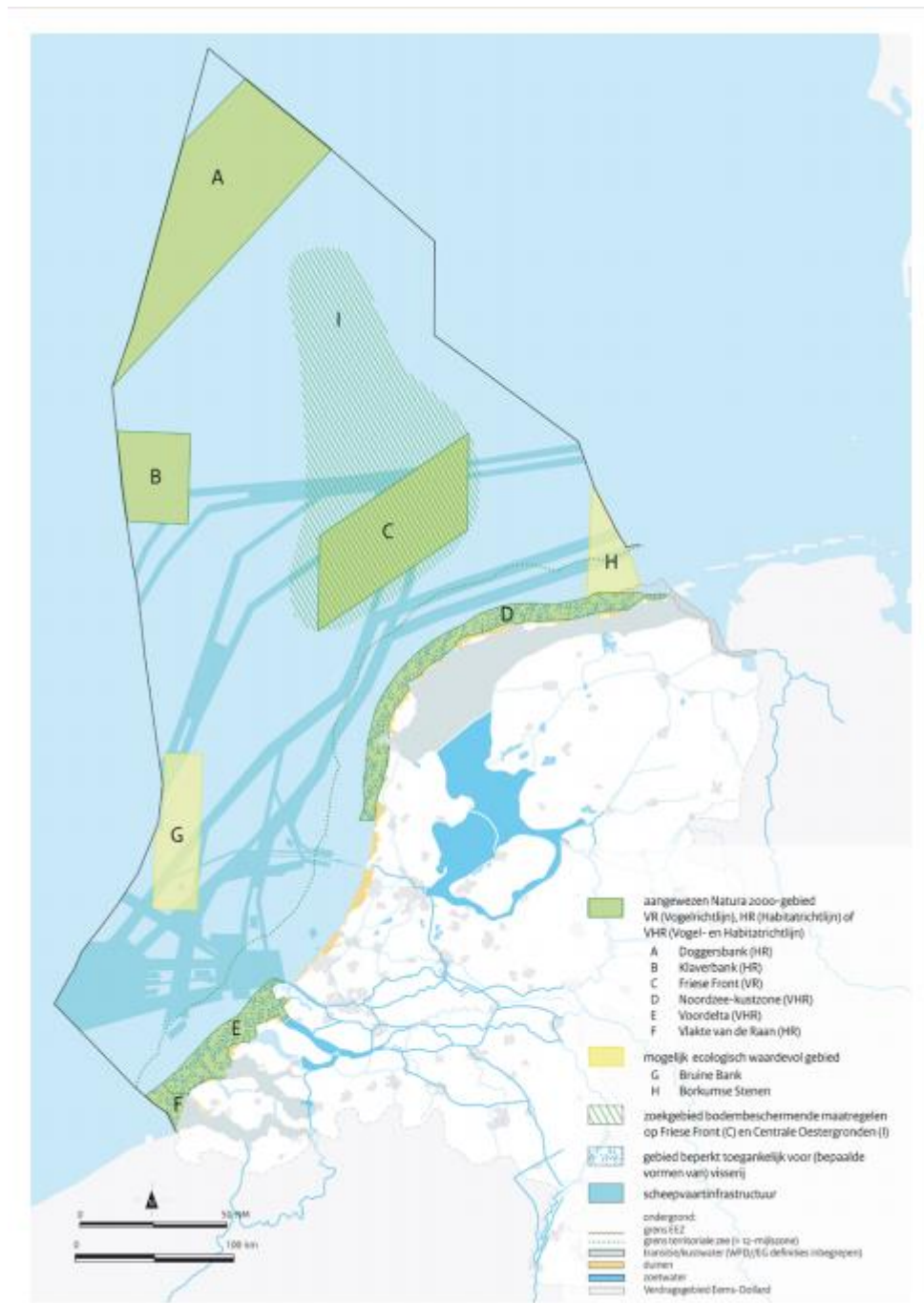
⁷ Hoeveelheid materiaal, omvang van het verstoord gebied, lengte van de periode met verhoogde concentraties zwevend materiaal en gereduceerd doorzicht. Zo is voorstelbaar dat sedimentverplaatsing in het zandige zuidelijk deel van het Natura 2000-gebied Friese Front tot minder vertroebeling leidt dan een vergelijkbare verplaatsing in het slibrijke noordelijke deel.

⁸ Op 25 maart vond een gesprek plaats van de werkgroep van de Commissie met bevoegd gezag en vertegenwoordigers namens de initiatiefnemers.

⁹ Het is dus niet voldoende als effecten op die gebieden alleen worden beschreven in het MER dat wordt opgesteld voor het land waarin de betreffende gebieden liggen.

Stenen). Geef in het MER aan of deze gebieden geraakt worden. Ga in op mogelijk effecten op deze gebieden en ga in op mogelijk mitigerende maatregelen.

Figuur 2 'Mariene ecosysteem' bron: beleidsnota Noordzee 2016-2021.

Gevolgen voor (beschermde) soorten

Ga voor zover relevant in op de gevolgen van het voornemen voor de staat van instandhouding van zeezoogdieren, zeevogels en vissen. Ga daarbij vooral in op die stadia uit de levenscyclus van iedere soort waarin ze het meest gevoelig is voor de effecten van vooral het aanleggen van de kabel. Voorbeelden zijn de geboorteperiode bij de bruinvis en de ruiperiode bij de zeezoet en andere zeevogels. Breng ook maatregelen in beeld om deze effecten te beperken.

In het noorden van het Friese Front komt de Noordkromp *Arctica islandica* voor.¹⁰ Dit schelpdier kan honderden jaren oud worden en is daardoor erg kwetsbaar voor bodemberoering. De soort kent geen beschermde status in het kader van de Habitatrictlijn, maar wel in het kader van OSPAR.^{11,12,13} Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor deze soort.

Elektromagnetische velden

Ga in op de gevolgen van veranderingen in elektromagnetische velden die ontstaan door de aanwezigheid van de kabels. Enerzijds gaat het om effecten van veranderingen in het lokale magnetische veld, anderzijds om veranderingen van elektrische velden die worden geïnduceerd door de stroming van zeewater of beweging van organismen door het magnetische veld. De sterkte van de velden is afhankelijk van de stroomsterkte (ampèrege en stroomsnelheid zeewater) en neemt toe als de afstand tussen beide kabels toeneemt.

Vooral bodemgebonden organismen kunnen hierdoor worden beïnvloed:

- Kraakbeenvissen zijn in het bijzonder gevoelig voor elektrische velden.¹⁴ Haaien en roggen beschikken over het vermogen om elektrische velden van dieren in hun omgeving waar te nemen. Dit zetten ze in bij hun jacht.
- Zowel haaien en roggen als sommige vissen en zeezoogdieren oriënteren ze zich met behulp van het aardmagnetisch veld. Omdat de kabel de gehele Noordzee doorkruist zou een verandering van het magnetisch veld ook de noord-zuidmigratie van bijvoorbeeld zeezoogdieren kunnen beïnvloeden.

Kwantificeer de omvang van de velden. Beschrijf mogelijke gevolgen voor de soorten die hiervoor gevoelig zijn en mogelijke maatregelen om dit te voorkomen. Voor een recente review van effecten van submariene hoogspanningsverbindingen wordt verwezen naar Taormina et al. (2018)¹⁵ en de daarin gerefereerde literatuur. Voor mogelijke effecten van elektromagnetische velden in de Nederlandse situatie is er Snoek et al (2016).¹⁶

---

¹⁰ Witbaard R & Bergman MJN. 2003. The distribution and population structure of the bivalve *Arctica islandica* L. in the North Sea: what possible factors are involved? J. Sea Res. 50: 11–25, en OSPAR Commission. 2009. OSPAR background for Ocean quahog *Arctica islandica*. Biodiversity Series Publication Number: 407/2009.

¹¹ <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/noordkromp-arctica-islandica>.

¹² OSPAR Commission 2008. Case reports for the OSPAR list of threatened and/or declining species and habitats. OSPAR Publication nr 358/2008.

¹³ Witbaard R. 2009. De Noordkromp. De Levende Natuur 110 (6) 263–265.

¹⁴ Taormina, B., J. Bald, A. Want, G. Thouzeau, M. Lejart, N. Desroy, A. Carlier 2018. *A review of potential impacts of submarine power cables on the marine environment: Knowledge gaps, recommendations and future directions*. Renewable and Sustainable Energy Reviews 96: 380–391.

¹⁵ Bos, O.G., R. Witbaard, M. Lavaleye, G. van Moorsel, L.R. Teal, R. van Hal, T. van der Hammen, R. ter Hofstede, R. van Bemmelen, R.H. Witte, S. Geelhoed & E.M. Dijkman 2011. Biodiversity hotspots on the Dutch Continental Shelf, a Marine Strategy Framework Directive perspective. IMARES Report number C071/11.

¹⁶ Snoek, R., R. de Swart, K. Didden. W. Lengkeek & M. Teunis 2016. *Potential effects of electromagnetic fields in the Dutch North Sea Phase 1: Desk Study*. Waterproof Marine Consultancy & Research BV & Bureau Waardenburg BV.

5 Overige aspecten

5.1 Evaluatieprogramma

Het bevoegd gezag moet bij het besluit aangeven hoe en wanneer een evaluatieonderzoek zal worden uitgevoerd om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te vergelijken. Op basis daarvan kunnen zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen getroffen worden. Het verdient aanbeveling om in het MER al een aanzet van een evaluatieonderzoek op te nemen. Daardoor kan het verkleinen van nu bekende onzekerheden in te verwachten effecten al worden meegenomen in het te zijner tijd te verrichten evaluatieonderzoek.

De Commissie beveelt aan om in het MER uit te werken hoe frequent de diepteligging van de kabel in de gebruiksfase dient te worden gemonitord om de kans op schade als gevolg van vrijkomen van de kabel te minimaliseren. Indien effecten van elektrische en magnetische velden op de verplaatsing van mariene organismen te verwachten zijn, is het raadzaam deze effecten te monitoren.

5.2 Vorm en presentatie

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. Presenteer de vergelijking bij voorkeur met behulp van tabellen en figuren.

Zorg ervoor dat:

- het MER zo beknopt mogelijk is, onder andere door achtergrondgegevens niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst zijn opgenomen;
- recent, goed leesbaar kaartmateriaal is gebruikt, met duidelijke legenda en goed leesbare topografische namen.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Advies van de Commissie over het op te stellen MER

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep geeft aan welke onderwerpen naar zijn mening moeten worden behandeld in het MER en met welke diepgang. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dr. Theo Fens

dr. Kees Linse (voorzitter)

dr. Godfried van Moorsel

drs. Willemijn Smal (secretaris)

dr. Bert van der Valk

ing. Rob Vogel

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport wordt opgesteld

Watervergunning.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om de activiteit , D24.2 De aanleg, wijziging of uitbreiding van een ondergrondse hoogspanningsleiding met een spanning ≥ 150 kilovolt of een lengte ≥ 5 km in een gevoelig gebied (in dit geval Natura 2000-gebied Friese front). Daarom wordt een project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluit(en)

Minister van Infrastructuur en Waterstaat.

Initiatiefnemer besluit(en)

NeuConnect Great Britain Limited (NCGBL), een consortium van Meridiam SAS, Allianz Capital Partners, Kansai Electric Power Company en Greenage Power.

Bevoegd gezag m.e.r.-procedure

Minister van Infrastructuur en Waterstaat.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

Het bevoegd gezag heeft de Commissie niet in de gelegenheid gesteld om zienswijzen en adviezen bij haar advies te betrekken.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft gebruikt?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3376](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

